

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکدهٔ الهیات و معارف اسلامی

پایان‌نامه‌ی دوره‌ی کارشناسی ارشد فلسفه و کلام اسلامی

عنوان:

حیات معقول از دیدگاه علامه محمدتقی جعفری و کارل یاسپرس

استاد راهنما:

دکتر احمد عابدی

استاد مشاور:

دکتر عباس ایزدیناه

نگارنده:

حسن تقی‌لو

زمستان ۱۳۸۶

کتابخانهٔ مرکزی
دانشگاه قم

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۹

۹۸۴۵۹

تاریخ: ۸۷ / ۲۱ / ۲۵

شماره: ۱۳۱۸۸

پیوست:

برش

« صورت جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد »

با تأییدات خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولی عصر «عجل الله تعالی فرجه الشریف»
جلسه دفاعیه پایان نامه آقای: مسن تقی لو
رشته: فلسفه و کلام اسلامی

تمت عنوان: «میات معقول در نگرش علامه ممد تقی جعفری و کارل یاسپرس»
با حضور هیأت داوران در محل دانشگاه قم در تاریخ ۸۷/۱/۲۵ تشکیل گردید.
در این جلسه، پایان نامه با موفقیت مورد دفاع قرار گرفت و نامبرده نمره با عدد

۱۸/۴ با مروف:

با درجه: عالی Φ بسیار فوب $\circ$ فوب $\circ$ قابل قبول $\circ$ دریافت نمود.

نام و نام خانوادگی	سمت	مرتبه علمی	امضاء
امد عابدی	استاد راهنما	استادیار	
عباس ایزدپناه	استاد مشاور	مربی	
ممنن جوادی	استاد ناظر	دانشیار	
عسگر دیرباز	استاد ناظر	استادیار	
عسگر دیرباز	نماینده کمیته تمصیلات تکمیلی	استادیار	

رئیس امور آموزش و تمصیلات تکمیلی
نام و امضاء:

معاون آموزشی و پژوهشی دانشکده
نام و امضاء:

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۹

نشانی:
قم، جاده قدیم اصفهان،
دانشگاه قم
کد پستی: ۳۷۱۶۱۴۶۶۱۱
تلفن: ۲۸۵۳۳۱۱
دور نویس:
پشت آموزش: ۲۸۵۵۶۸۴
پشت اداری: ۲۸۵۵۶۸۶
پشت دانشجویی: ۲۸۵۵۶۸۸

تقدیم به:

روح ملکوتی حکیم متألّه، مشعل دار آزاد اندیشی، علامه محمد
تقی جعفری به پاس بیش از نیم قرن تلاش متعهدانه علمی، در راه
نشر و توسعه اندیشه ناب اسلامی.

تقدیر و تشکر:

لازم است در ابتدا از اساتید محترم گروه فلسفه و کلام اسلامی دانشگاه قم که حقیر، مرهون زحمات ایشان هستم قدردانی نمایم. و پس از آن از بذل توجه و ارشادات مدقانه استادان محترم آقایان دکتر احمد عابدی به عنوان استاد راهنما و دکتر عباس ایزدپناه به عنوان استاد مشاور کمال تشکر را دارم.

و همچنین از مسؤول محترم موسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری که بنده را در دستیابی به منابع یاری نمودند تقدیر و تشکر می‌نمایم.

در پایان از زحمات پدر و مادر عزیزم که در تربیت اینجانب نهایت دلسوزی و کوشش را داشته‌اند و همچنین همسر مهربانم که در مراحل مختلف نگارش و ویرایش این اثر، یاری‌گر بنده بودند و دختر خوبم راضیه سپاسگزارم.

چکیده

مسأله حیات ایده‌آل انسان، از دیرباز برای فلاسفه و اندیشمندان مطرح بوده است و هر یک از آنها ویژگیها و شیوه‌هایی را برای رسیدن به این حیات مطرح نموده‌اند. حیات یک امر واقعی و دارای آثار است. و حقیقت آن امری است فراتر از حیات دنیوی و فعل و انفعالات فیزیولوژیکی، و بر همین اساس، حیات در یک تقسیم‌بندی اولیه به دو قسم حیات ابتدایی یا طبیعی محض و حیات حقیقی و انسانی تقسیم می‌شود. و به همین جهت اصل حیات یک امر تشکیکی و اشتدادی می‌باشد که از مرتبه پایین آن شروع شده و تا به مرتبه بالا که حیات معقول است ادامه می‌یابد. قرآن کریم در یک تقسیم‌بندی، حیات انسان را به دو نوع حیات دنیوی و اخروی تقسیم می‌نماید و در آیات متعددی به بیان ویژگی‌های هر کدام از این دو نوع حیات می‌پردازد، و در نهایت حیات شایسته انسانی را حیات طیبه و صراط مستقیم معرفی می‌نماید. «مَنْ عَمِلْ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً» در بین فیلسوفان اسلامی استاد محمدتقی جعفری و از بین فلاسفه اگزیستانسیالیست در غرب، کارل یاسپرس تلاش زیادی را با توجه به نوع بینش و آموزه‌های خود در جهت معرفی حیات ایده‌آل انسان به کار بسته‌اند. استاد محمدتقی جعفری با بهره‌گیری از آموزه‌های قرآنی و دینی حیات ایده‌آل را حیات معقول دانسته است و آن را حیات آگاهانه‌ای می‌داند که در آن نیروها و فعالیت‌های جبری و جبرنمای زندگی طبیعی را با برخورداری از رشد آزادی شکوفان در اختیار، در مسیر هدفهای تکاملی نسبی تنظیم نموده، شخصیت انسانی را که تدریجاً در این گذرگاه ساخته می‌شود، وارد هدف‌های زندگی می‌نماید. ایشان سعی نموده است تا به تبیین صحیح ارتباطات چهارگانه انسان با خود، انسان با خدا، انسان با هموعان و انسان با جهان هستی بپردازد و همچنین به سؤال‌های شش‌گانه، ۱. من کیستم؟ ۲. به کجا آمده‌ام؟ ۳. برای چه آمده‌ام؟ ۴. با کیستم؟ ۵. چگونه آمده‌ام؟ ۶. به کجا خواهم رفت؟ در چارچوب حیات معقول پاسخ قانع‌کننده‌ای بدهد. یاسپرس نیز با طرح وجوه چهارگانه وجود (دازاین، آگاهی کلی، روح و هستی) مرتبه‌الای حیات انسانی را مرتبه هستی‌داری می‌داند و آن را در قالب حیات فلسفی که همان حیات ایده‌آل مورد نظر اوست معرفی می‌نماید که مهمترین ویژگی‌های آن را: ۱. مراقبه ۲. تأمل متعالی ۳. تفکر در وظایف خود، می‌داند. اخلاق نیز در حیات معقول از اهمیت بسزایی برخوردار است. و یکی از عوامل مؤثر در سعادت انسان، در زندگی محسوب می‌شود. حیات معقول ممکن است در معرض آسیب‌هایی نیز قرار گیرد که می‌بایست به شناخت و رفع آنها همت گماشت.

کلیدواژه‌ها: حیات، حیات معقول، حیات فلسفی، حیات طیبه، وجوه وجود، ارتباطات چهارگانه، اخلاق، اگزیستانسیالیسم، صراط مستقیم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	بیان مسأله تحقیق
۳	اهداف تحقیق
۳	اهمیت تحقیق
۴	سوالات تحقیق
۴	پیشینه تحقیق
۵	روش تحقیق
۵	مشکلات تحقیق

فصل اول: گذری به زندگی و فعالیت‌های علمی استاد محمدتقی جعفری و کارل

۶	یاسپرس
۷	۱-۱. بخش اول: استاد محمدتقی جعفری
۷	۱-۱-۱. عزیمت به تهران
۸	۱-۱-۲. عزیمت به قم
۸	۱-۱-۳. عزیمت به نجف
۹	۱-۱-۴. ورود به ایران
۱۰	۱-۱-۵. ابعاد شخصیت استاد جعفری
۱۰	۱-۱-۵-۱. حافظه قوی
۱۱	۱-۱-۵-۲. وسعت معلومات
۱۱	۱-۱-۵-۳. استقلال فکری
۱۲	۱-۱-۵-۴. توجه به مقتضیات زمان
۱۳	۱-۱-۵-۵. حرکت در مدار دین
۱۴	۱-۱-۶. اخلاق
۱۴	۱-۱-۶-۱. تواضع و فروتنی
۱۴	۱-۱-۶-۲. مردمی بودن
۱۵	۱-۱-۶-۳. نظم
۱۶	۱-۱-۷. ابتکارات
۱۷	۱-۱-۷-۱. تقسیم‌بندی جدید فلسفه‌ها
۲۰	۱-۱-۷-۲. حیات معقول
۲۱	۱-۱-۷-۳. تبیین جدید از روابط چهارگانه

- ۲۲ ..... ۴-۷-۱-۱. تبیین و تکمیل پرسشهای شش گانه
- ۲۴ ..... ۵-۷-۱-۱. طرح نظریه ایجاد فرهنگ جامع جهانی
- ۲۵ ..... ۶-۷-۱-۱. طرح گفتگوها میان ادیان الهی
- ۲۶ ..... ۷-۷-۱-۱. تفسیر جدید از آزادی و اختیار
- ۲۷ ..... ۸-۱-۱. برخی از آثار قلمی استاد جعفری
- ۲۸ ..... ۲-۱. بخش دوم: تولد و کودکی کارل یاسپرس «Karl Jaspers»
- ۳۰ ..... ۲-۲-۱. ازدواج
- ۳۲ ..... ۳-۲-۱. تحصیلات یاسپرس و فعالیت‌های علمی
- ۳۲ ..... ۴-۲-۱. گزیده‌ای از اندیشه‌های یاسپرس
- ۳۳ ..... ۵-۲-۱. جهان بینی یاسپرس
- ۳۵ ..... ۶-۲-۱. وجوه وجود
- ۳۵ ..... الف - دازاین Dasein
- ۳۷ ..... ب - آگاهی کلی یا آگاهی محض
- ۳۸ ..... ج - روح یا ذهن «Spirit»
- ۳۹ ..... د - هستی (Existenz)
- ۴۱ ..... ۷-۲-۱. «فراگیرنده» یا نامتناهی جامع
- ۴۲ ..... ۸-۲-۱. آثار یاسپرس که به زبان فارسی ترجمه شده‌اند

فصل دوم: اصل حیات ۴۳

- ۴۴ ..... ۱-۲. تعریف حیات
- ۴۶ ..... ۲-۲. واقعیت حیات یا وجودشناسی حیات
- ۴۷ ..... ۳-۳. رابطه حیات با پدیده‌ها و فعالیت‌های فکری و روانی و عضلانی
- ۴۸ ..... ۴-۲. انواع پدیده‌هایی که از حیات بروز می‌کند
- ۵۰ ..... ۵-۲. رابطه تصعیدی حیات با پدیده‌ها
- ۵۳ ..... ۶-۲. بحثی در مورد ایده‌آل
- ۵۳ ..... ۱-۶-۲. ثروت
- ۵۳ ..... ۲-۶-۲. عشق به زیبایی
- ۵۴ ..... ۳-۶-۲. مقام
- ۵۴ ..... ۴-۶-۲. دانش
- ۵۴ ..... ۵-۶-۲. شهرت
- ۵۵ ..... ۶-۶-۲. محبت
- ۵۵ ..... ۷-۶-۲. هنر
- ۵۶ ..... ۸-۶-۲. آزادی

۵۹	۷-۲. حقیقت حیات
۷۰	۸-۲. حقیقت حیات از دیدگاه یاسپرس
۷۵	۹-۲. دلایل حیات
۷۶	۱-۹-۲. تغذیه و رشد
۷۶	۲-۹-۲. داشتن احساس
۷۶	۳-۹-۲. حرکت
۸۰	۱۰-۲. حیات حق مطلق
۸۸	۱-۱۰-۲. تعهد
۹۱	۱۱-۲. کارکردهای حیات انسانی و هدفدار بودن آن
۹۵	۱۲-۲. تفاوت‌های موجود بین انسان و حیوان
۹۹	۱۳-۲. بقاء و ادامه حیات
۹۹	۱-۱۳-۲. تنظیم اراده برای تداوم حیات
۱۰۴	۲-۱۳-۲. عمل بر امر مشروط و نامشروط
۱۰۶	۱۴-۲. آنتیپشناسی حیات

فصل سوم: حیات معقول

۱۱۷	۱-۳. استاد جعفری و حیات معقول
۱۱۸	۲-۳. اهمیت حیات معقول
۱۲۰	۳-۳. حیات معقول یک سیستم باز و جهان شمول است
۱۲۱	۴-۳. امکان مقایسه اندیشه استاد جعفری و یاسپرس در مسأله حیات معقول
۱۲۲	۵-۳. انواع حیات
۱۲۴	۱-۵-۳. حیات طبیعی محض
۱۲۴	۲-۵-۳. حیات مستهلک در خواسته‌های مهار نشده
۱۲۴	۳-۵-۳. حیات معقول
۱۲۴	۶-۳. مقدمات لازم برای تبدیل حیات طبیعی محض و حیات مستهلک در خواسته‌های مهار نشده به حیات معقول
۱۲۵	۷-۳. پیشینه حیات معقول
۱۲۸	۸-۳. اولین تعریف از حیات معقول
۱۲۹	۹-۳. معقول در حیات معقول
۱۳۱	۱۰-۳. جایگاه عقل جزئی در حیات معقول
۱۳۳	۱۱-۳. تعاریف حیات معقول
۱۳۵	۱-۱۱-۳. تعریف اصلی
۱۳۶	۱-۱۱-۳. حیات آگاهانه
۱۳۷	

- ۱۴۰ ..... ۱-۱-۱-۱۱-۳ آگاهی عقلانی
- ۱۴۱ ..... ۲-۱-۱۱-۳ نیروها و فعالیت‌های جبری و شبیه جبری زندگی طبیعی را با
برخورداری از رشد آزادی شکوفان در اختیار، در مسیر هدف‌های
- ۱۴۳ ..... تکاملی تنظیم نمودن
- ۱۴۳ ..... ۱-۲-۱-۱۱-۳ جایگاه امور جبری و اختیار در حیات معقول
- ۱۴۴ ..... ۲-۲-۱-۱۱-۳ رهایی، آزادی، اختیار
- ۱۴۷ ..... ۳-۱-۱۱-۳ مسیر هدف‌های تکاملی نسبی
- ۱۴۹ ..... ۴-۱-۱۱-۳ شخصیت انسان در مسیر ساخته شدن
- ۱۵۳ ..... ۱-۴-۱-۱۱-۳ عمل صالح و ایمان
- ۱۵۶ ..... ۵-۱-۱۱-۳ ورود به هدف اعلای زندگی
- ۱۵۶ ..... ۱-۵-۱-۱۱-۳ عقل، وجدان و فطرت
- ۱۶۰ ..... ۲-۵-۱-۱۱-۳ تسبیح موجودات
- ۱۶۲ ..... ۳-۵-۱-۱۱-۳ شرکت در آهنگ کلی هستی
- ۱۶۴ ..... ۴-۵-۱-۱۱-۳ عبادات مقررّه
- ۱۶۸ ..... ۲-۱۱-۳ شناخت و بررسی تعاریف دیگر حیات معقول
- ۱۶۸ ..... ۱-۲-۱۱-۳ تعریف اول
- ۱۶۹ ..... ۲-۲-۱۱-۳ تعریف دوم
- ۱۶۹ ..... ۳-۲-۱۱-۳ تعریف سوم
- ۱۷۰ ..... ۴-۲-۱۱-۳ تعریف چهارم
- ۱۷۱ ..... ۵-۲-۱۱-۳ تعریف پنجم
- ۱۷۲ ..... ۶-۲-۱۱-۳ تعریف ششم
- ۱۷۳ ..... ۷-۲-۱۱-۳ تعریف هفتم
- ۱۷۴ ..... ۸-۲-۱۱-۳ تعریف هشتم
- ۱۷۵ ..... ۱-۸-۲-۱۱-۳ اهمیت شناخت خویشتن
- ۱۷۷ ..... ۹-۲-۱۱-۳ تعریف نهم
- ۱۷۹ ..... ۱۰-۲-۱۱-۳ تعریف دهم
- ۱۷۹ ..... ۱۱-۲-۱۱-۳ تعریف یازدهم
- ۱۸۰ ..... ۱۲-۲-۱۱-۳ تعریف دوازدهم
- ۱۸۱ ..... ۱-۱۲-۲-۱۱-۳ بررسی پرسش‌های چهارگانه
- ۱۸۳ ..... ۲-۱۲-۲-۱۱-۳ مسایل حیاتی انسانها
- ۱۸۵ ..... ۱۳-۲-۱۱-۳ تعریف سیزدهم
- ۱۸۶ ..... ۱۴-۲-۱۱-۳ تعریف چهاردهم
- ۱۸۷ ..... ۱۲-۳ اصول اساسی حیات معقول

- ۱۹۳ ..... ۱۳-۳ شرط اساسی در دست یابی به حیات معقول
- ۱۹۷ ..... ۱۴-۳ امکان تحقق حیات معقول
- ۲۰۱ ..... ۱-۱۴-۳ نظر علامه محمدحسین طباطبایی در این مسأله
- ۲۰۲ ..... ۱۵-۳ حیات معقول در قرآن
- ۲۰۳ ..... ۱-۱۵-۳ انواع حیات در قرآن
- ۲۰۳ ..... ۱-۱-۱۵-۳ حیات معمولی دنیوی و ویژگیهای آن
- ۲۰۹ ..... ۲-۱-۱۵-۳ حیات حقیقی و اصیل (حیاء طیبیه) و ویژگیهای آن در قرآن
- ۲۱۷ ..... ۱۶-۳ هدفمندی در حیات طیبیه (معقول)
- ۲۱۷ ..... ۱۷-۳ مختصات هدف اعلا در حیات طیبیه
- ۲۲۰ ..... ۱۸-۳ صراط مستقیم و حیات معقول
- ۲۲۲ ..... ۱۹-۳ حیات معقول در اندیشه کارل یاسپرس
- ۲۲۶ ..... ۲۱-۳ سیمای هستی داران
- ۲۲۸ ..... ۲۲-۳ حیات فلسفی یاسپرس
- ۲۲۸ ..... ۱-۲۲-۳ معنای فلسفه
- ۲۳۱ ..... ۲-۲۲-۳ فواید فلسفه از نظر یاسپرس
- ۲۳۲ ..... ۲۳-۳ سؤالات بنیادین یاسپرس
- ۲۳۵ ..... ۲۴-۳ اصول اساسی حیات فلسفی
- ۲۳۸ ..... ۱-۲۴-۳ انسان و روشنگری
- ۲۴۱ ..... ۲-۲۴-۳ زندگی در امر نامشروط (مطلق)
- ۲۴۱ ..... ۱-۲-۲۴-۳ ویژگیهای عمل مشروط
- ۲۴۲ ..... ۲-۲-۲۴-۳ ویژگیهای عمل نامشروط
- ۲۴۸ ..... ۲۴-۳ تفکر فلسفی
- ۲۵۰ ..... ۱-۲۴-۳ تفاوت تفکر فلسفی با تفکر دینی
- ۲۵۱ ..... ۲-۲۴-۳ راههای تفکر فلسفی
- ۲۵۳ ..... ۴-۲-۲۴-۳ آثار و فواید مراحل سه گانه
- ۲۵۵ ..... ۲۵-۳ اشتراکات حیات معقول و حیات فلسفی
- ۲۵۶ ..... ۲۶-۳ اختلافات حیات معقول و حیات فلسفی
- ۲۵۸ ..... ۲۷-۳ اخلاق
- ۲۵۹ ..... ۱-۲۷-۳ تعریف عمومی اخلاق
- ۲۶۰ ..... ۲-۲۷-۳ تعریف استاد جعفری از اخلاق
- ۲۶۲ ..... ۳-۲۷-۲ تحلیل اصول اخلاقی و ارزشی
- ۲۶۳ ..... ۴-۲۷-۳ اخلاق در حیات معقول
- ۲۶۴ ..... ۵-۲۷-۳ اخلاق در دوران معاصر

۲۶۶	..... ۶-۲۷-۳ اصلاح اخلاق
۲۶۸	..... ۷-۲۷-۳ ویژگیهای اخلاق در حیات معقول
۲۷۰	..... ۸-۲۷-۳ گزاره‌های اخلاقی در حیات فلسفی
۲۷۱	..... ۹-۲۷-۳ سعادت و فضیلت در اخلاق
۲۷۲	..... ۱-۹-۲۷-۳ مکتب سعادت
۲۷۲	..... ۲-۹-۲۷-۳ مکتب فضیلت
۲۷۵	..... فصل چهارم: آسیب‌شناسی حیات معقول
۲۷۶	..... ۱-۴ آسیب‌شناسی حیات معقول از بعد معرفتی
۲۷۷	..... ۱-۱-۴ رضایت به حیات طبیعی محض
۲۷۸	..... ۲-۱-۴ ناآگاهی به اصل حیات
۲۷۹	..... ۳-۱-۴ گمانهای بی‌اساس در تنظیم حیات معقول
۲۸۱	..... ۱-۳-۱-۴ راههای مصونیت از گمانهای بی‌اساس
۲۸۲	..... ۱-۱-۳-۱-۴ خودشناسی
۲۸۲	..... ۲-۱-۳-۱-۴ جهان‌شناسی دقیق و درست
۲۸۲	..... ۳-۱-۳-۱-۴ پیروی از آموزه‌های پیامبران الهی
۲۸۳	..... ۴-۱-۳-۱-۴ تنظیم صحیح احساسات، غرایز و خواسته‌ها
۲۸۳	..... ۴-۱-۴ عدم داشتن درک صحیح از حیات معقول
۲۸۵	..... ۵-۱-۴ علم‌زدگی و جهل‌گرایی
۲۸۸	..... ۲-۴ آسیب‌شناسی حیات معقول از بعد اخلاقی
۲۸۸	..... ۱-۲-۴ خودخواهی
۲۸۸	..... ۱-۱-۲-۴ نتایج خودخواهی
۲۸۸	..... ۱-۱-۱-۲-۴ روابط بر اساس سود و زیان
۲۸۹	..... ۲-۱-۱-۲-۴ عدم رعایت حقوق متقابل در حاکمیت
۲۹۷	..... ۲-۲-۴ حبّ دنیا
۲۹۹	..... ۳-۲-۴ شهوت
۳۰۲	..... خاتمه و نتیجه‌گیری
۳۰۸	..... فهرست منابع و مآخذ
	..... چکیده انگلیسی

مقدمه

موضوع انسان و فلسفهٔ حیات او و این که جایگاه و نقش او در این عالم چیست؟ و کدام هدف را دنبال می‌کند؟ و کدام نوع از حیات است که برای او ایده‌آل بوده و می‌تواند او را به سر منزل مقصود برساند، از جمله مهمترین موضوعات و مسائل مورد توجه در ادیان توحیدی و همچنین مکاتب مختلف فلسفی بوده است.

انسان در نگاه دینی از جایگاه و مرتبه‌ای ویژه برخوردار بوده و بر همین اساس بر سایر موجودات برتری داده شده است.

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبُرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلاً﴾ و به راستی ما فرزندان آدم را گرامی داشتیم، و آنان را در خشکی و در دریا [بر مرکب‌ها] بر نشانیدیم و از چیزهای پاکیزه به ایشان روزی دادیم، و آنها را بر بسیاری از آفریده‌های خود برتری آشکار دادیم.^(۱)

این نگاه دینی به انسان در بین فلاسفه غرب و شرق خصوصاً فلاسفه اسلامی نیز وجود داشته و دارد. هر کدام از اینها با توجه به نوع نگاه خود به انسان و مجموعهٔ جهان هستی که انسان نیز جزئی از آن است، مطالبی را بیان کرده‌اند، و بسیاری از آنها سعی کرده‌اند برای انسان حیاتی را معرفی کنند که شایستهٔ او است. و می‌تواند در قالب آن حیات مورد نظر، پاسخ پرسشهای خود را به دست آورد و در نهایت بتواند به هدفی که برای او در نظر گرفته شده

۱- سوره الاسراء، آیه ۷۰.

است، نایل شود. از جمله فلاسفه و متفکران معاصر اسلامی که بیش از دیگران به این موضوع بسیار مهم پرداخته و ابتکارات قابل توجهی نیز در این زمینه از خود به یادگار گذاشته است، استاد محمدتقی جعفری می باشد.

ایشان باتوجه به شناخت جامع و عمیقی که از منابع اصیل دینی داشته است و باتوجه به ذهن آزاد اندیش فلسفی خود توانسته است با طرح «حیات معقول» به شکل واقعی و به دور از هرگونه فلسفه بافی و خیال پردازیهای معمول به تبیین حیات ایده آل انسانی که مورد نظر اسلام نیز می باشد از جنبه های گوناگون آن از جمله: شخصیت، حقوق، روابط اجتماعی، علم، جهان بینی، هنر، سیاست، تعلیم و تربیت، اخلاق و اقتصاد، بپردازد.

از طرف دیگر در جهان غرب و از بین فیلسوفان اگزیستانسیالیسم (Existentialism) کارل یاسپرس (Karl Jaspers) که از جمله فیلسوفان اخلاقی و الهی نیز محسوب می شود، اهتمام ویژه ای به انسان و حیات او داشته است.

انسان در فلسفه یاسپرس محور همه مسایل فلسفی اوست. و از نظر او حیات ایده آل و شایسته انسانی در قالب حیات فلسفی قابل تحقق است. و رسیدن به مرتبه هستی داری هدف اصلی و نهایی این نوع از حیات است.

در حیات فلسفی یاسپرس، خدا نادیده انگاشته نمی شود. و مباحث اخلاقی در آن موج می زند. بر همین اساس ظهور اندیشه ای با این ویژگی ها در جهان غرب بسیار ارزشمند است.

بیان مسأله تحقیق

انسان در نگاه دینی از جایگاه و مرتبه ای ویژه برخوردار بوده و بر همین اساس بر سایر موجودات برتری داده شده است.

این نگاه دینی به انسان در بین فلاسفه غرب و شرق خصوصاً فلاسفه اسلامی نیز وجود داشته و دارد. هر کدام از اینها باتوجه به نوع نگاه خود به انسان و مجموعه جهان هستی که انسان نیز جزئی از آن است، مطالبی را بیان کرده اند، و بسیاری از آنها سعی کرده اند برای انسان

حیاتی را معرفی کنند که شایسته اوست. و می تواند در قالب آن حیات مورد نظر، پاسخ پرسشهای خود را به دست آورد و در نهایت بتواند به هدفی که برای او در نظر گرفته شده است، نایل شود. از جمله فلاسفه و متفکران معاصر اسلامی که بیش از دیگران به این موضوع بسیار مهم پرداخته و ابتکارات قابل توجهی نیز در این زمینه از خود به یادگار گذاشته است، استاد محمد تقی جعفری می باشد.

از طرف دیگر در جهان غرب و از بین فیلسوفان اگزیستانسیالیسم (Existentialism) کارل یانپرس (Karl Jaspers) که از جمله فیلسوفان اخلاقی و الهی نیز محسوب می شود، اهتمام ویژه ای به انسان و حیات او داشته است.

اهداف تحقیق

اهمیت انسان و نگاه ویژه ای که در جهان معاصر به او می شود، و همچنین ضرورت معرفی یک حیات ایده آل که به انسان کمک نماید تا بهتر بتواند به تنظیم روابط چهارگانه خود پرداخته و به پرسشهای شش گانه پاسخ منطقی و درستی بدهد، موجب شد تا به این موضوع پرداخته شود. و از طرف دیگر موضوع حیات معقول از دیدگاه دو فیلسوف بزرگ معاصر مورد مقایسه قرار گیرد. تا بدین طریق بتوانیم حیات ایده آل مورد نظر اسلام را در قالب یک نظام و سیستم خاص به دیگران معرفی نماییم، تا تمامیت و کاملتر بودن آن نسبت به الگوهای دیگر بشری مشخص گردد.

اهمیت تحقیق

هر چند این موضوع از دیرباز مورد اهتمام فلاسفه و متفکران بوده است، ولی از آنجایی که در جهان معاصر انسان محور تمام برنامه ریزیها و نظریه پردازیها قرار گرفته است و هر کدام از مکاتب، خود را متولی سعادت انسان می دانند، بر همین اساس نیز به دنبال کسب شناخت صحیح از انسان بر آمده اند. ضرورت ایجاب می نماید، تا با استفاده از منابع اصیل و حیاتی و

اندیشه اسلامی به تبیین جایگاه انسان پرداخته شود. لذا در این تحقیق سعی شده است به مهمترین پرسش فلسفی و حکمی انسان معاصر که عبارتند از: فلسفه زندگی و معنای آن پرداخته شود. این مسأله از مهمترین دغدغه‌های انسان معاصر است. و غافل ماندن از آن عمده‌ترین مشکل تمدن معاصر غرب است.

سوالات تحقیق

۱. حقیقت و واقعیت حیات چیست؟
۲. تفاوت‌های بین حیات انسان با حیوان چیست؟
۳. حیات ایده‌آل و شایسته انسانی کدام است؟
۴. حیات معقول چیست؟ و از چه عناصری تشکیل شده است؟
۵. حیات معقول چه رابطه‌ای با حیات طیبه در قرآن دارد؟
۶. حیات از دیدگاه یاسپرس چگونه است؟
۷. وجوه اشتراک و اختلاف نظر استاد محمدتقی جعفری و کارل یاسپرس در موضوع حیات انسانی کدامهاست؟
۸. ضرورت تحقق حیات معقول (حیات ایده‌آل) از نظر وجودشناسی، معرفت‌شناسی و اخلاقی چگونه است؟
۹. آیا حیات معقول قابلیت تحقق خارجی دارد یا نه؟
۱۰. آسیب‌هایی که حیات معقول را مورد تهدید قرار می‌دهند کدامها هستند، و راه مقابله به آنها چیست؟

پیشینه تحقیق

هر چند تاکنون برخی از نویسندگان اقدام به شرح و تفسیر نظریه حیات معقول استاد جعفری و همچنین حیات فلسفی یاسپرس به طور جداگانه نموده‌اند ولی تاکنون کار تطبیقی و مقایسه‌ای بین این دو فیلسوف در مسأله حیات ایده‌آل انسانی صورت نگرفته است.

روش تحقیق

روش گردآوری و تحقیق در این پایان‌نامه به شیوه کتابخانه‌ای بوده است. که با استفاده از مهمترین آثار هر دو فیلسوف به استخراج اهم نظریات آنها در موضوع مورد تحقیق پرداخته و سپس ضمن شرح و تفسیر هر کدام از نظریات، به مقایسه آنها اقدام شده است.

مشکلات تحقیق

یکی از عمده‌ترین مشکلات عدم دسترسی لازم به منبع اصلی در آثار یاسپرس بود که برای جبران بخشی از این کاستی‌ها با راهنمایی اساتید محترم راهنما و مشاور به بهترین ترجمه‌های آثار یاسپرس مراجعه شد.

مشکل دیگر گستردگی و پراکندگی نظریات هر دو فیلسوف در آثار مختلفشان بود که جمع‌آوری این نظریات در موضوع مورد تحقیق مستلزم صرف وقت بسیار گردید.

فصل اول:

گذری به زندگی و فعالیت‌های علمی
استاد محمدتقی جعفری و
کارل یاسپرس

۱-۱. بخش اول: استاد محمدتقی جعفری

استاد محمد تقی جعفری در سال ۱۳۰۴ هـ ش در شهر تبریز دیده به جهان گشود. تحصیلات ابتدایی را در دبستان اعتماد آغاز می‌کند. از آنجا که قبل از ورود به مدرسه نزد مادر مقداری درس خوانده بود و آمادگی بسیار برای ورود به کلاس‌های بالاتر را داشت، لذا ایشان را از کلاس اول به کلاس چهارم می‌برند، در این کلاس رتبه دوم را به دست می‌آورد در سال بعد در کلاس پنجم به رتبه اول نایل می‌شود. متأسفانه در این هنگام به علت فقر مالی ناگزیر می‌شود تا مدرسه را رها کرده و برای امرار معاش مشغول کار شود. وی که از عدم ادامه تحصیل سخت ناراحت بود یک شب در خواب با خود صحبت می‌کند و در حال خواب افسوس می‌خورد که چرا نمی‌تواند به تحصیلات خود ادامه دهد. پدر ایشان با توجه به ناراحتی فرزند خود راضی می‌شود تا فرزندش در مدرسه طالبیه تبریز به درس ادامه دهد. استاد پس از فرا گرفتن مقدمات جهت ادامه تحصیل عازم تهران می‌شود.

۱-۱-۱. عزیمت به تهران

در تهران استاد به مدرسه مروی وارد شده، مطالعه و تحصیل متن رسایل و مکاسب را پی می‌گیرد و سطوح تکمیلی را نزد اساتید آن حوزه فرا می‌گیرد و در همین حوزه از دروس فلسفه فیلسوف بزرگ عصر، میرزا مهدی آشتیانی به مدت دو سال بهره‌های فراوان می‌برد و در این مدت کتاب منظومه سبزواری و مقداری از امور عامه اسفار اربعه حکیم ملاصدرا را فرا می‌گیرد.

۲-۱-۱. عزیمت به قم

استاد پس از تحصیل در تهران عازم قم می‌شود و در آنجا به مدت یک سال به ادامه تحصیلات خود می‌پردازد و در این مدت در درس بزرگانی همچون امام خمینی علیه السلام در اخلاق و آیات عظام حاج میرزا محمد فیض قمی (۱۳۷۰-۱۲۹۳ هـ.ق)، سید محمد تقی خوانساری (۱۳۷۱-۱۳۰۵ هـ.ق)، سید محمد حجت کوه‌کمری (۱۳۷۲-۱۳۱۰ هـ.ق) و سید صدرالدین صدر (۱۳۷۳-۱۲۹۹ هـ.ق) شرکت می‌کند. استاد در این مدت اقامت در قم دچار فقر شدید مالی می‌گردد به گونه‌ای که ادامه زندگی برای ایشان مقدور نبوده و با شنیدن خبر بیماری مادر بزرگوارشان قصد تبریز نمود، که پیش از رسیدن استاد به تبریز مادر ایشان دار فانی را وداع گفته و از دنیا می‌رود که خود این مسأله موجب تأثر شدید ایشان می‌گردد.

۳-۱-۱. عزیمت به نجف

نقطه عطف زندگی استاد بر می‌گردد به اقامت ایشان در نجف که در مجموع هفده سال به طول انجامید. و استفاده از بزرگان آن حوزه عظیم در علوم مختلف که در نهایت خود به یکی از اساتید آن حوزه مبدل می‌شود.

برخی از اساتید استاد جعفری در حوزه علمیه نجف:

۱- آیه‌الله شیخ محمدکاظم شیرازی (۱۳۶۷-۱۲۹۰ هـ.ق)

۲- آیه‌الله سید ابوالقاسم خویی (۱۴۱۴-۱۳۱۷ هـ.ق)

۳- آیه‌الله سید محمود شاهرودی (۱۳۹۴-۱۳۰۱ هـ.ق)

۴- آیه‌الله حکیم (۱۳۹۰-۱۳۰۶ هـ.ق)

۵- آیه‌الله سید جمال گلپایگانی (۱۳۷۷-۱۲۹۶ هـ.ق)

۶- آیه‌الله سید عبدالهادی شیرازی (۱۳۸۲-۱۳۰۲ هـ.ق)

۷- آیه‌الله میلانی (۱۳۹۵-۱۳۱۳ هـ.ق).